

Sołectwo Przecław
2015 08 19 13:15:15

Sołectwo Przecław

Data powstania: 2015 08 19 13:15
Data modyfikacji: 2015 08 19 13:16

HISTORIA PRZECŁAWIA

Na początku byli Rzymianie

To nie legenda, a wykopaliska archeologiczne zaświadczyły, że po zatartych śladach kultury przeworskiej i wcześniejszych pojawiła się nowa. Otóż, w II wieku naszej ery miała miejsce ekspansja Imperium Romanum na północ od Karpat i po wzgórzach nad Wisłoką chodzili legionieści cesarów największego państwa ówczesnego świata, a wielu nawet złożyło na tej ziemi swoje kości. Wybór lokalizacji na warowny obóz rzymski był zapewne nieprzypadkowy - dogodnie położenie na wzgórzu i dostęp do zwierzyny zapewniały bezpieczeństwo i możliwość przeżycia. Nazwa rzeki, którą znamy jako Wisłokę, jest z całą pewnością słowiańską wersją prastarej nazwy rzymskiej *vis loca tula*, co w języku Rzymian oznaczało dosłownie „kręta wstęga rzeki”.

Potem nadeszli Słowianie. W pierwszej fazie osadnictwa wczesnośredniowiecznego na krańcu wysoczyzny tarnowskiej istniała bliżej nieokreślona osada, leżąca nad lewym, pagórkowatym brzegiem Wisłoki. W tym punkcie osadniczym znaleziono ślady pól ziemianek, pól chat. W wiekach VIII IX ten rejon był międzyplemiennym pograniczem dwóch słowiańskich wspólnot: Wiślan i Łędzian.

Pod koniec IX w. Morawianie podjęli skuteczną próbę wprowadzenia chrześcijaństwa wśród podbitego ludu. Po okresie wielkomorawskiej supremacji Wiślanie przystąpili do odbudowy swego terytorium. Po zepchniętych w cień Morawianach na arenę wydarzeń zbrojnie wkroczyły plemiona Czechów znad Wełtawy. Oni na zawsze uniemożliwili wskrzeszenie terytorium Wiślan i założenie przez nich państwa. Tym razem jednak po wolnej stronie, lechickiej, pozostała ziemia nad dolną Wisłoką (tu, gdzie dziś leżą miasta Dębica, Przecław i Mielec z Rzochowem). Ta część terytorium należała wtedy do resztki Wiślan, czy może już raczej do odrodzonych i wzmocnionych Łędzian.

Przecław piastowski lub młodszy

Z braku pamiętek materialnych i piśmienniczych z okresu pierwszych Piastów przeszłość Przecławia zawiera same niewiadome. Najwcześniej powstała tu parafia. Jej istnienie może być w przybliżeniu datowane na drugą połowę XII wieku, bowiem już na początku XIII w. biskup krakowski Iwo Odrowąż erygował drugie probostwo w granicach tego samego, przecławskiego okręgu parafialnego. Zatem misję umacniania wiary katolickiej wśród ludności zamieszkałej między Wisłoką a Puszcą Sandomierską prowadziła tu parafia z kościołem, którego patronką była Najświętsza Maria Panna Wniebowzięta.

Nadal jednak brak źródeł pisanych, które byłyby relacjami o samej miejscowości nazywanej Przecławiem. Możemy jedynie domyślać się, że był to ośrodek osadniczy, któremu dano szansę rozwoju, choć leżał nieco na uboczu ważnych w tym czasie zdarzeń państwowych związanych z rządami księcia Leszka Białego. Jednak istnienie na tym terenie dwóch probostw jest świadectwem na dobrze zaludnioną osadę.

W 100 lat później (1326 1327) parafia Przecław nad dolną Wisłoką została potwierdzona w źródłach odnoszących się do dekanatu dębickiego —jako jego część na północy, w obrębie prepozytury w Wiślicy.

Wiele wskazuje na to, że z uposażenia kasztelani wiślickiej lub sandomierskiej Przecław został przekazany w prywatne ręce komuś nieznanemu dzisiaj z imienia i nazwiska.

Otóż, był to ktoś o imieniu Przecław - rycerz z czasów piastowskich, który za zasługi otrzymał we władanie ziemię nad Wisłoką; z jednej legendy dowiadujemy się, że walczył w hufcach Bolesława Chrobrego (Xlv.) inna wskazuje na bitnego i zasłużonego rycerza Bolesława V Wstydliwego (XIIIw.).

W kwestii przypuszczeń mogą być również prawa miejskie Przecławia w tym okresie. Zachowana notatka z sądu w Pilźnie z początku XV wieku wymienia nazwisko Spiekoty i jego syna Jana jako mieszkańców przecławskiego przedmieścia, co by sugerowało, iż było to miasto. Jednak nie ma dokumentów, które by to potwierdzały.

Z końca XIV wieku pochodzi notatka o wojewodzie łęczyckim i wielkorządcy krakowskim Janie Ligęzie, który tytułuje się właścicielem Przecławia.

XVI wiek

W1516 r. kanclerz wielki koronny Krzysztof Szydłowiecki z poruczenia króla Zygmunta I Starego zwołał senatorów i magnatów Królestwa Polskiego. Miejszem zjazdu był nowy zamek w Mielcu własność kasztelana zawichojskiego Stanisława Mieleckiego h. Gryf. Obradowano o sposobach zabezpieczenia kraju przed napaściami ze wschodu. W ślad za nową strategią obronną Polski, w latach 1518 1529 Mikołaj Ligęza zbudował własny zamek w Przecławiu. Nowa budowla stała się opodal średniowiecznego zameczku myśliwskiego, który jak głoszą stare legendy w XIII w. dostał się w formie książęcej nagrody rodowi Półkoziców. Obie budowle, drewniana i murowana, stały obok siebie prawie półtora wieku aż do „potopu szwedzkiego”. Dostępu na zamek broniły tzw. bombardy. Wzgórze jako obronne plateau zostało solidnie wzmocnione. W źródłach z roku 1537 napisano o nim fortalicja. Miasta jednak nie obwarowano.

Wtedy na ziemi przecławskiej zrodziła się nowa specjalność gospodarza wypalanie cegieł, które przetrwało do dziś jako dziedzina przemysłowa tych okolic.

W połowie XVI w. rysuje się kolejna znakomita postać z pocztu wybitnych przecławian Felix Szczęsny Ligęza (1500 1560), najpierw dziedzic, proboszcz i prepozyt przecławski, a potem kanonik krakowski i biskup lwowski, który podczas sejmu lubelskiego został wyświęcony na arcybiskupa lwowskiego (1555). Nastąpiła też istotna zmiana własnościowa w 1578 r. Anna Ligęzianka poślubiła Andrzeja Koniecpolskiego (przyszłego kasztelana połanieckiego), który stał się właścicielem klucza dóbr z częścią Przecławia i ośmioma wsiami. Ich potomkowie herbu Pobóg władali do połowy XVII w. rozległymi dobrami przecławskimi, a Marcjana Koniecpolska z synami nawet dziedzictwami oleskimi Daniłowiczów, Żółkiewskich i Sobieskich.

W „złotym wieku” miasto zaczęło uwzględniać na mapach Polski i Europy (1574). Rozwojowi miasta sprzyjał rozwój handlu - w 1582 r. Batory nadał miastu dwa nowe jarmarki, a cotygodniowy targ czwartkowy skupiał nie tylko rzemieślników skupionych w cechu kowalskim, rzeźniczym i sukieniczym, ale również kupców z różnych części kraju.

XVII wiek

Rzeczpospolita była objęta wojenną zawieruchą, którą za Henrykiem Sienkiewiczem określamy jako „potop szwedzki”. Skutki najazdu Szwedów były długiotrwałe załamała się unia polsko litewska, a Polska od Bałtyku po Karpaty krwawiła i stała w ogniu. Pod bronią były załogi zamków w Mielcu, Przecławiu, Baranowie i przede wszystkim w Rzemieniu, który Lubomirscy ufortyfikowali i uzbroili w 40 dział, zamieniając to miejsce w twierdzę. Dobra przecławskie należały wtedy do Tarnowskich, którzy nastali po Koniecpolskich.

Jesienią 1655 został spalony średniowieczny dwór drewniany, ale okazały murowany zamek renesansowy przetrwał wojnę Szwedzi nie wysadzili go tak jak zamek w Sandomierzu, odeszli, jednak zostawili zgłiszczą po ratuszu i domach mieszczan. Symbolem tamtego czasu jest Grób Dragona w Korzeniowie i zatarte ślady cmentarza ofiar potyczki pod Tuszymą. W okolicy przestały istnieć siedziby Ossolińskich dwór w Zgórsku i zamek w Mielcu, natomiast zamki w Rzemieniu i Przecławiu przetrwały do dziś. Miasto zubożało.

Po wojnie polsko szwedzkiej Tarnowscy postanowili sprzedać Przecław, toteż w 1668 r. nowym właścicielem miasta i zamku został wojewoda lubelski Władysław Rey herbu Oksza. Odtąd dziewięć pokoleń potomków słynnego Mikołaja Reja z Nagłowic mieszkało tutaj kolejno aż do końca roku 1944.

XVIII wiek

W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski i ta ziemia z miastami Przecławiem, Mielcem, Rzochowem i Radomyślem przez 146 lat znajdowała się w zaborze austriackim. W latach 1784-1786 właściciel Przecławia i zamku kasztelan zawichojski Jan Michał Rey jako senator królewski najczęściej przebywał w Warszawie, w otoczeniu króla Stanisława Augusta. Jak większość miast i miasteczek tamtej doby Przecław także przeżywał czasy stagnacji.

XIX wiek

W 1806 r. właściciel miasta i zamku Kajetan Rey otrzymał od dworu cesarskiego w Wiedniu tytuł hrabiego. Nobilitujący Reyów z Przecławia status społeczny zaważył na losach kilku pokoleń tej rodziny. W latach 1873-1882 hrabia Mieczysław Rey, uczestnik Powstania Styczniowego 1863, podjął rozbudowę obiektu z ogólnym zachowaniem renesansowego pierwowzoru z XVI w. Zgromadził cenne zbiory eksponatów i przekształcił przecławski zamek w drugą na ziemiach polskich rezydencję muzeum. Nie mogło być inaczej, ponieważ idea podziwiania materialnych i naturalnych skarbów polskiego dziedzictwa była hrabiemu bardzo bliska wszakże to właśnie on, Mieczysław Rey z Przecławia, od 1873 r. przez kilkanaście lat był pierwszym prezesem zawiązanego w Zakopanem polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, zarazem współzałożycielem i hojnym donatorem tej pierwszej polskiej organizacji turystycznej, jednocześnie najstarszego towarzystwa turystycznego Europy kontynentalnej.

Wiek XIX to początki społecznej aktywności mieszkańców Przecławia. Gdyż, jak podaje Józefa Krzak w swojej publikacji *W służbie przecławianom. 135 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Przecławiu*, rok 1879 przyjmuje się za datę założenia OSP Przecław. Zarejestrowana została we Lwowie w 1895 roku i pełni swą misję do dnia dzisiejszego.

XX wiek

W 1903 r. miasto odwiedził Henryk Sienkiewicz polski pisarz, laureat Literackiej Nagrody Nobla. Zauroczony zamkiem i zalesioną okolicą miał się wyrazić, że zamek w Przecławiu to klejnot oprawiony w szmaragdy parkowej zieleni.

Na kartach historii Przecławia zapisała się Waleria Szalay Groele (1873-1957) pisarka znana z kart historii literatury polskiej, niezwykła patriotka i nauczycielka, którą mieszkańcy obrali za patronkę Szkoły Podstawowej w Przecławiu.

Na skutek dwóch wojen światowych (1914-1918) i (1939-1945) miasto poniosło wiele strat. Przecławski zamek był wielokrotnie pozbawiany wielu unikatowych eksponatów. Na przełomie lat 1944/1945 ostatni Reyowie byli zmuszeni opuścić siedzibę rodu i przenieśli się do Francji, gdzie zamieszkali w swym zamku Montresor. Rodowa siedziba Reyów oparła się wielu pożarom, ale przez długie lata zleniwienia przez państwo historyczne wnętrza straciły swoje piękno i budowla przestała być atrakcyjna. Dopiero mecenat kulturalny WSK „PZL Mielec” oraz wpisanie zamku do katalogu zabytków (1969r.) przerwało proces popadania w ruinę. Mieleckie zakłady lotnicze współpracowały z prof. Wiktorem Zinem oraz wieloma naukowcami, konserwatorami sztuki, artystami i rzemieślnikami. Ten unikatowy i najstarszy na północnym Podkarpaciu zabytek architektury polskiego renesansu został w 1988 r. przywrócony do dawnej świetności, stając się miejscem żywym i reprezentacyjnym, chlubą ziemi przecławskiej i powiatu mieleckiego. Pracowały na to przez lata 1975-1988 wyspecjalizowane zespoły projektowo-konserwatorskie i pracownie rzemieślnicze z Krakowa, Lublina, Łańcuta, Rzeszowa i Tarnowa, a także liczne grupy mieszkańców Mielca, Przecławia i okolic.

Ziemia mielecka kocha się w kultywowaniu lokalnych tradycji. Ludzką pamięcią i szacunkiem otacza się bardzo wiele osób, które swą pracą służyły rozwojowi tego miejsca. Długą listę wybitnych przecławian rozpoczyna średniowieczny wojewoda Jan Ligęza, a wieńczy ją nietuzinkowa postać współczesna żołnierz Armii Krajowej, pułkownik Aleksander Rusin „Olek”. Pamiętajmy przy tym, że spośród wybitnych przecławian i mieszkańców dzisiejszego powiatu mieleckiego najwyższymi w dziejach Polski i Kościoła katolickiego zaszedł Feliks Ligęza (1500-1560) — dziedzic zamku i miasta Przecławia, także prepozyt przecławski, kanonik krakowski, wreszcie biskup i arcybiskup lwowski.

XXI wiek

Od 2005 r. każdego ranka gościnnie otwiera się zamkowa brama do historycznej posiadłości Ligęzów, Koniecpolskich, Tarnowskich i Reyów. Zespół zamkowy i parkowy w Przecławiu przeżywa swój drugi renesans. Ludzie miejscowi i goście przychodzą tu na spacer po zabytkowym parku. XIX-wieczna tradycja udostępniania turystom zbiorów i przepięknych wnętrz zamkowych jest pro publico bono kontynuowana również w XXI wieku przez Dorotę Tyszkiewicz w jednej osobie mecenasa dziedzictwa narodowego oraz właścicielkę zamku w Przecławiu i firmy motoryzacyjnej „Melex” w Mielcu.

Odradzanie się miasta Przecławia

28 lipca 2009 r. swoim tysięcznym rozporządzeniem Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej nadała Przecławowi status miasta. Mocą tego aktu przestała obowiązywać ustawa z marca 1933 r., która nieoczekiwanie na 76 lat przerwała działanie królewskiego przywileju lokacyjnego tego najstarszego miasta w powiecie mieleckim. Już od 11 listopada 2009 r. Przecław może pochwalić się rynkiem, na którym historia spleta się z nowoczesnością. Jako licząca ok. 1800 mieszkańców społeczność chcą to niewielkie (1,6 km²), ale ukochane miasto, rozwijać. Spotkali się w noc sylwestrową, aby od Nowego Roku 2010 ze swym burmistrzem i radą miejską cieszyć się z rozpoczęcia nowej przyszłości. Od 4 lipca 2010 r. z wieży kościoła parafialnego Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny kuranty wydzwaniają przecławski hejnał miejski, *Bogurodnicę* — prastara pieśń ojców naszych. O tym historycznym wydarzeniu kulturowym, a także o bitwie grunwaldzkiej z 15 lipca 1410 r. oraz Jaśku Ligęzie z Przecławia, wojewodzie i zwycięskim rycerzu spod Grunwaldu, głosi tekst wyryty na pamiątkowej tablicy ufundowanej za staraniem burmistrza Ryszarda Wolanina przez społeczność miasta Przecławia.

E. Michocki, *Świt Przecławia. Miasto poszukuje swojej średniowiecznej metryki*, Urząd Miejski w Przecławiu, Przecław Mielec 2014, s.76.

Informacja podana za: *Niezwykła historia i reakcyjna współczesność gminy Przecław*, Wydawnictwo „ANNA” Mielec, Przecław 1998, s.8.

Dziękujemy za odwiedziny i zapraszamy ponownie

[bezpośredni link do strony www](#)